

Heves megye északi részén, a Tarna patak kies völgyében fekszik az Istenmezeje nevezetű falu. A helység valamikor nagyon szegény volt. Terméketlen talaja igen kevés kenyeret adott lakóinak. Nem csoda hát ha Heves szerte járta a szólás mondás: szegény, mint az istenmezején lakó ember. A mostoha körülmények ellenére is keletkezett itt falu; elszánt, jó dolgos emberekkel, kik messzi földre jártak aratni, s majd mikor a föld mélyében szénre akadtak, szorgalmatos, törekvő bányászok lettek. Nagy szegénységük emlékét őrzi a Vállóskőn levő kővé vált szőlő is. A Tarna jobb partján kisebb hegyvonulat, dombsor koszorúzza a völgyet. Itt egy lapostetejű hegyecske ágaskodik, ormán szürkésbarna, különös alakú kövekkel. Ez a Vállóskő. Itt vált kővé Noé szőleje.

Noé gazdag földesúr volt, s valószínű nem a messzi mesés Keletről származott, hanem a mi hazánkban születhetett; s csupán a különös nevét "kölcsonózték" onnan a szülei. Ezt a gazdag földesurat – aki talán még az ördöggel is cimborált – bosszantotta, hogy ezen a tájon nem terem meg semmi.

– Majd én megmutatom, hogy itt még szőlő is lesz! – mondta nagy hetykén.

Akik hallották, bizonyára kinevették érte. De ő nem tágított. Titokban – lehet, hogy az óriások vagy az ördögök segítségével – termőföldet hozatott a mai Vállóskő oldalába, tetejére. És egyszer csak a nép nem kis ámulatára, szőlővesszőket ültetett az oda hordott talajba. A messzi földről idekerült jó földben, a simogató napsugár hatására, no meg a langyos esők segítségével kihajtottak a szőlővesszők.

– Ez csak az ördög műve lehet - mondta a nép hitetlenkedve.

Már csak elég az, hogy 4-5 kerek esztendő elmúltával aransárga és bíborpiros fürtöket érlett a hegyen a kora őszi napsugár. A falu szegény népe sóvárgó szemekkel nézte a finom gyümölcsöt, s abban reménykedett, hogy majd a földesúr elhívja őket szüretelni. Bizony nagyot tévedtek! A gőgös nagyúr, ki hajnalonta négylovas hintón dübörgött át a kis falu utcáján:

egyetlen istenmezeit sem hívott meg szüretre.

– Ez már több a soknál – mondta méltatlankodva a nép, s most már széltében- hosszában terjesztették róla: az ördöggel cimborál, azért ilyen kegyetlen. (Ráadásul azt sem tudta senki, hol lakik, hol van a kastélya, a családja, meg a többi birtoka?)

– Ez maga az ördög, Belzebub lehet, aki a pokolból, a föld mélyéből jön elő, s az ördögeivel szedeti a szőlőt.

Így vélekedtek az emberek egy napsugaras októberi napon is, amikor a Vállóskő környékét ellepték a szüretre hozott, teljesen ismeretlenek, nem idevalósiak. Élt Istenmezején, ebben az időben egy igen szegény, özvegyasszony. A férje favágó volt, de egy zuhanó törzs agyonütötte az erdőn. Árván, támasz nélkül maradt a család, pedig hét élő gyerek kérte mindennap a kenyeret. Ezekben a napfényes októberi napokban nagyon beteg lett a legkisebb gyermek, aki egy csudaszép, aranyszőke hajú kislány volt.

– Édesanyám, szőlőt szeretnék enni! – szólott a láztól cserepes ajakkal a kislány. – Csak egyetlen szemet hozzon nekem!

– De honnan kedves gyermekem? – kérdezte a szegény özvegy. – Hiszen jól tudod, hogy nekünk nincsen.

– Ott, a hegytetőn, Noé szőlejében éppen most érik – suttogta a hétéves leányka.

Nagy gondba esett a szegény asszony, mivel Noé szőleje felé senki sem mert menni, hiszen puskás, mogorva emberek őrizték, akik könnyen golyót eresztettek az arra járókba.

– Én mégis megpróbálom – határozta el a szegény édesanya. – Ha nagy úr is, ha gőgös is, de csak megesik majd a szíve a beteg gyermekem.

Kicsiny kamrájából régi, avas kosárkát hozott elő, s avval indult el Noé szőleje felé. Szellő alig fújt, a nap ragyogóan sütött, az asszony pedig reménykedve lábolt át a friss vizű Tarna-patakon. Alig ért azonban a hegy alá, máris útját állta egy puskás szőlőpásztor.

– Állj – kiáltotta mogorván. – Mit akarsz te errefelé?! – Noé urasággal lenne fontos beszédem.

– Noé urasággal? – kérdezte vissza a hetyke puskás.

– Ő most nem ér rá, el van foglalva a szürettel. Gyere egy hét múlva!

– Az már késő lesz. Nekem a dolgom nagyon sürgős.

– Ebadta parasztja! – csattant fel a szőlőpásztor. – De felvágta a nyelvedet... No, egye fene, megpróbálhatjuk. De aztán engem ne okolj! – és ekkor a pásztor egy sípba fújt.

Hirtelen három sípszó felelt rá, majd egy fekete képű suhanc termelt ott, aki egy földbevéjt barlangba vezette az asszonyt. Sokáig, talán egy óra hosszáig is botorkáltak a koromsötétben, amikor végre a fényre értek. Csudálatos, szemet-lelket gyönyörködtető látvány tárult a szegény asszony elébe! A hegy lapos tetején dúslombú szőlőtőkék sorakoztak egymás után telistele rakva pompásabbnál pompásabb fürtökkel. A szőlő aljában már szorgoskodott a sok szüretelő, a sok ismeretlen fekete képű férfi és nő; de egy árva szó, egy vidám dal el nem hagyta az ajkukat. A szebbnél szebb fürtök azonban gyűltön-gyűltek a sajtárokba, kádakba, s az özvegyasszony egyre nagyobb vágyat érzett, hogy megkóstolja. A leszedetthez nem akart hozzányúlani, hiszen avval már dolgoztak, így egy tőkéhez hajolt le, hogy egy fürtöt megkóstoljon. Hirtelen csípős vessző suhant a kézfejére...

– Ki engedte meg? – sziszegte feléje egy bőrkötényes, fekete képű vincellér.

– Csak egy szemet akartam – felelte ijedten az özvegyasszony.

És ekkor váratlanul ott termett előtte a híresen hírhedt, gőgös uraság.

– Hallom, hogy engem keresel? – mordult rá.

– Igen, nagyságos Noé uram – hajolt meg alázatosan az özvegyasszony.

– No, ki vele, mert sietős a dolgom!

– Nagyon beteg a legkisebbik gyermekem. Lázás szegény és szőlőt kíván. Adjon a nagyságos úr egy kis kosárával! Majd megszolgálom.

Hatalmasat kacagott erre a gőgös uraság.

– Hallottátok?! – kiáltotta. – Egy kosár szőlőt kér! – és nevetett, torkaszakadtából nevetett.

Erre a szüretelők, akik addig némán dolgoztak, most ők is hangos, gúnyos kacagásba kezdtek. Zengett-zúgott az egész szőlőhegy.

– Hány gyermeked van tenéked? – kérdezte váratlan nyájassággal a nagyúr.

– Nekem, hét – felelte az asszony.

– No, az derék. Akkor megegyezünk, te ugye szegény asszony vagy?

– Igen, nagyságos uram, nagyon szegény.

– Hát akkor minek neked annyi gyerek?! Elég a fele is. Kapsz tőlem annyi szőlőt, amennyit csak akarsz, de estére hozd el mind a hat egészséges gyermekedet, s majd én hármat kiválasztok közülük.

– Há...há...három gyereket? – döbönt meg a szegény asszony.

– Vagy mind itt akarod hagyni?!

– Dehogysis...deho-hogyis – hebegte a szegény asszony. – Mert én... mert én...

– Mert te?!...Nyögd ki már, mit akarsz? – ordított rá az uraság.

– Mert én egyet sem tudok odaadni.

– Nem tudod odaadni? Akkor minek lopod az időmet?

– Elnézést kérek a nagyságos úrtól – esdekelt a szegény asszony. – De nekem mind a hét gyermekem egyformán kedves!

– Kedves, kedves! – kacagott fel gúnyosan a nagyúr. – Hiszen koplalnak a szerencsétlenek!

– Akkor sem tudok odaadni egyet sem – szólott elszántan a szegény asszony.

– Ha így van, akkor takarodj előlem! – ordított rá a fekete képű uraság, majd a kezében lévő korbáccsal ütni kezdte a szegény asszonyt.

Nagyot sikoltott erre a szegény asszony, majd nagy ijedtségében elájult. Késő délután lett, mire észhez tért. Nem a szőlőhegyen volt már, hanem a Tarna partján feküdt egy hús fűzbokor tövében. (Bizonyára az uraság emberei vitték oda.) Rettenetes, elkeseredés lett úrrá rajta. Szinte maga előtt látta az otthon betegen fekvő kislányát, aki szőlőért esedezik. De ő egy szemet, egy árva szemet sem tud neki vinni! És ahogy a szőlőhegy felé nézett, mintha újra gúnyos kacagást hallott volna onnan.

– Ó, kegyetlen, gonosz lélek! Ó, ördögök cimborája! – kiáltott a hegy felé, ahol az uraság szüreteltetett. – Légy átkozott! Légy átkozott! Ó bár kővé válnál az összes szőlőddel!

És ekkor váratlan, nagy szél támadt. Az októberi fényes eget felhők borították be, s dörgött-villámlott. Majd hirtelen vad dübörgés rázta meg a hegyet, s jajgattak-vinnyogtak a szüretelő, fekete idegenek. Legjobban azonban a gőgös uraság ordított ijedtében. De nem volt könnyörület! Hirtelen öles lángok csaptak ki a földből, majd az egész zöldes sárga szőlőhegy szürkésbarna kővé merevedett. Így vált kővé a gonosz földesúrral együtt a híres-neves szőlőhegy a Vállóskő; mert az uraság még a beteg gyereket sem sajnálta meg.

Balogh Béni

(1922-2000)

2012. július 11., Forrás, fotó: www.istenmezeje.hu